

جمع‌آوری شده به ۲۰۰,۰۰۰ تا ۴۹۰,۰۰۰ نسخه می‌رسید. البته در آن زمان نوشته‌ها به صورت کتاب جمع‌آوری نمی‌شدند بلکه روی کاغذ پاپیروس نوشته و حفظ می‌گردید و طول متوسط این متون حدود ۵ متر بود که تقریباً یک تراژدی باستانی یونانی در آن جا می‌گرفت. یکی از دلایل توسعه کتابخانه این بود که طبق قانون وضع شده هر کشتی‌یی که به اسکندریه می‌رسید می‌بایست یک نسخه از کتابها یا نسخی را که در اختیار داشت به کتابخانه اهدا کند که بسیاری از اوقات پس از دوباره‌نویسی از روی نسخ مزبور اصل نسخ در کتابخانه نگهداری می‌شد و نسخه دوم آن به صاحب اصلی (کشتی‌داران) عودت داده می‌شد.

یکی دیگر از دلایل شهرت کتابخانه اسکندریه این بود که فیلسوفانی که در این مرکز به کار مشغول بودند فقط کارشان به نسخه‌برداری محدود نمی‌شد بلکه مسؤولیت تصحیح نسخ را نیز به عهده داشتند و به همین دلیل متون این کتابخانه کمتر از متون دیگر در طول تاریخ دستخوردگی پیدا کردند.

سومین دلیل اهمیت این کتابخانه آن بود که قدمت متون مختلف حتی تا قرن پنجم قبل از میلاد نیز می‌رسید. دلیل این امر هم این بود که در این دوره زبان آتیکی تبدیل به یونیون شده و نسخ قبل از این دوره احتیاج به ترجمه داشت، و به همین دلیل فیلسوفان در این مرکز نقش بسیار مهمی در تغییر لغات به زبان جدید داشتند. این امر بخصوص در متون ادبی و شعر دیده می‌شود و می‌توان گفت که سنت ادبی یونان از آنجا سرچشمه گرفته است؛ بدین معنا که متون قدیمی یونانی بازنویسی شده و هیچ‌گاه متن اصلی مورد استفاده قرار نگرفته و لذا می‌توان این متون را قدیمی خواند.

یکی دیگر از کارهای مفید و مهم متخصصان، تشخیص اصل بودن متن بود که با علامت — مشخص می‌شد و همچنین

کتابخانه اسکندریه*

دکتر پ. نیکولو بولوس، نیکولو بولوس، گروه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رئیس کتابخانه ملی یونان

کشورهایی بود که تحت سلطه اسکندر مقدونی قرار می‌گرفت. این کتابخانه در آغاز قسمتی از موزه اسکندریه بود و نیز محل گرد هم آیی روحانیان و عالمان و تدریس و تحقیق بود. اگرچه فانوس دریایی اسکندریه جزو عجایب هفت‌گانه دنیا است، ولی از نظر یونانیان کتابخانه اسکندریه از اهمیت بیشتری برخوردار است. پس از تأسیس کتابخانه اسکندریه، کتابهای بسیار زیادی از کتابخانه‌های دیگر از جمله قسمت عظیمی از کتابخانه ارسطو به این کتابخانه منتقل شد. توسعه این کتابخانه به حدی سریع بود که در حدود قرن سوم متون

در زمان باستان کتابخانه‌ها، از جمله کتابخانه سوریه، بیشتر جنبه بایگانی و محل جمع‌آوری نسخ را داشته‌اند. اولین کتابخانه‌های یونان در آتن و جزیره ساموس تأسیس شد. ولی نخستین کتابخانه‌هایی که می‌توان گفت شکل امروزی داشته توسط ارسطو و افلاطون در قرن چهارم پیش از میلاد ایجاد شده است. در سال ۳۳۲ قبل از میلاد اسکندر مقدونی دستور ساختن شهر اسکندریه را داد که کتابخانه اسکندریه نیز جزو آثار مهم این شهر به حساب می‌آمد. هدف از تأسیس این کتابخانه، نشر و گسترش فرهنگ یونان در

توضیحاتی به هر قسمت اضافه می‌گردید که هیچگاه در حاشیه متن نوشته نمی‌شد بلکه تصحیحات و توضیحات در متنی جداگانه مکتوب می‌شد. به همین دلیل متون قدیمی بسیار متعدد و متفاوتی وجود دارند که هرگاه شخصی بخواهد آنها را بخواند می‌بایست کتاب یا متن ضمیمه را نیز مطالعه کند.

کتابخانه اسکندریه در دوره‌های مختلف مورد حمله قرار گرفت و قسمتی از آن نابود گردید. ژولیوس سزار فرمان آتش زدن کشتی‌های یونانی را صادر کرد و این آتش‌سوزی توسعه یافت، به طوری که قسمتی از کتابخانه را نیز دربر گرفت. ولی از جانب دیگر آنتونی هنگامی که می‌خواست به کلوپاترا هدیه‌ای بزرگ اهدا کند قسمتی از کتابخانه مهم «پروقامین» را به اسکندریه آورد تا خرابی‌های ژولیوس سزار را جبران کند. هنگام ظهور مسیحیت کتابخانه اسکندریه از مجموعه بسیار غنی برخوردار بود و تعداد معتابهی از کتابهای مذهبی و انجیل به آن اضافه گردید. گفته می‌شود که در سال ۶۴۲ با حمله اعراب قسمتی از این کتب نابود شده است اما این ادعا صحت ندارد، زیرا در این دوره اسکندریه اهمیت خود را از دست داده و پایتخت به مصر منتقل شده بود و این کتابخانه دیگر مرکزیتی نداشت. با وجود همه این مسائل، این کتابخانه به فعالیت خود ادامه داد و حتی در دوره بیزانین نیز یک مرکز فرهنگی و علمی و فلسفی به حساب می‌آمد، و خصوصاً از اواسط قرن دهم دوباره اهمیت خود را بازیافت.

جامعه یونانیان همیشه در اسکندریه از قدرت خاصی برخوردار بودند که تا دوره عبدالناصر ادامه داشت. در این دوره بود که ناصر فرمان خروج یونانیان را صادر کرد. در سال ۱۹۸۷ شورای وزرای علوم کشورهای عضو سازمان ملل تحت نظر یونسکو تشکیل گردید و وزیر علوم یونان در آن زمان آقای تریچیس

● اگرچه فانوس دریایی اسکندریه جزو عجایب هفتگانه دنیا است، ولی از نظر یونانیان کتابخانه اسکندریه از اهمیت بیشتری برخوردار است.

● گفته می‌شود که در سال ۶۴۲ با حمله اعراب قسمتی از این کتب نابود شده است اما این ادعا صحت ندارد.

موافقت یونان را برای احیاء کتابخانه اسکندریه اعلام کرد، ولی این موافقت همراه با پیشنهاد دیگری است که برای یونان و فرهنگ یونان از اهمیت خاصی برخوردار است. وی پیشنهاد کرد که کتابخانه‌ای تحت عنوان مرکز بین‌المللی تفکرات یونانی تأسیس شود. پس از چندی این پیشنهاد مورد موافقت قرار گرفت. در زمان حکومت مبارک، این کتابخانه دوباره احیا گردید و در سال ۱۹۸۸ پیشنهاد بازسازی و احیای کتابخانه به سازمان یونسکو سپرده شد. در سال ۱۹۹۰ سی عضو شورای بین‌المللی تشکیل جلسه دادند و آغاز کار و نوسازی آن را اعلام کردند.

شورای بین‌المللی کتابخانه اسکندریه ۳۰ عضو دارد که از اشخاص برجسته و مشهور دنیا از جمله میتران، همسر حسنی مبارک، کارولین موناکو، رهبران امارات، رئیس جمهور عراق و... در آن عضو هستند. نماینده یونان در این

شورا خانم ملینا مرکوری است.

هیأت اجرایی کتابخانه از ۱۵ نفر تشکیل شده است: رئیس برنامه ریزی کتابخانه از طرف سازمان یونسکو، ۵ نفر مصری و ۹ نفر دیگر از کشورهایی چون یونان، فرانسه، ایتالیا و... می‌باشند. دبیرخانه کتابخانه از طرف یونسکو تعیین و از میان مصری‌ها انتخاب می‌شود. بدین ترتیب حضور یونان فقط محدود به یک نفر (آقای کیورنیاستیس) است، ولی با فعالیت‌های زیاد ایشان بخش یونانی در این کتابخانه پیش‌بینی شده است. کتابخانه از سه بخش یونانی، عربی، و اسلامی تشکیل می‌شود. در حال حاضر پیشنهاد یونان این است که کتابخانه چون همیشه به صورت بین‌المللی عمل کرده و متون مختلف از همه‌جا به این کتابخانه وارد گردد، فرهنگ و زبان همه ملل در آن گنجانده شود و به صورت بین‌المللی درآید. برای نوسازی و تکمیل این کتابخانه ۱۵۰ میلیون دلار لازم است که در حال حاضر بیش از ۵۰ میلیون آن توسط کشورها و افراد زیر تأمین و اهداء شده است. عربستان سعودی ۲۰ میلیون دلار، عراق ۲۱ میلیون دلار، امارات عربی ۱۵ میلیون دلار و یک شخص عرب ۳ میلیون دلار.

عیسی رضازاده

رايزن فرهنگي ايران در آتن

توضیحات:

• این سخنرانی در چارچوب برنامه‌های مؤسسه فرهنگی قولاندی- هورن ایراد گردیده است. آقای دکتر پانایوتیس نیکولوپولوس رئیس کتابخانه ملی یونان، دارای فوق‌لیسانس و دکترای فلسفه از دانشگاه رم می‌باشد. ایشان مدت ۱۱ سال در مرکز تحقیقات ملی یونان فعالیت داشته و تحقیقات متعددی درباره فلسفه و کتابت و نسخ قدیمی انجام داده است.